

Особливості моделювання та прогнозування сучасних етнополітичних процесів і тенденцій

У статті проаналізовано особливості моделювання та прогнозування сучасних етнополітичних процесів і тенденцій.

In the article the features of design and prognostication of modern ethnic political processes and tendencies are analyzed.

Ключові слова: *етнополітичні процеси, моделювання, прогнозування.*

Вступ. Сучасна Українська держава здійснює практично повний комплекс необхідних заходів для приведення в дію політичних, наукових, культурно-духовних, інформаційних ресурсів задля створення належних умов життєдіяльності суспільства з поліетнічним складом населення. Природно, що їх використання спрямовується заздалегідь змодельованими управлінськими рішеннями і технологіями їхньої реалізації. У свою чергу, результативне функціонування етнополітичного менеджменту вимагає від суб'єктів державного управління впровадження ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення та прогнозування етнополітичних процесів як найважливішої умови здійснення управління на мікро-, мезо- і макрорівнях.

Модернізація інформаційно-аналітичного супроводу суспільно-політичних змін не лише у масштабах держави, а й на регіональному рівні, зумовлена ініційованими Президентом України В. Януковичем системними реформами. Цей складний процес, якщо він організований та проводиться за належними міжнародними стандартами і супроводжується вдосконаленням вітчизняного законодавства, повинен підтримуватись і забезпечуватись високим рівнем професіоналізації. Мається на увазі послідовно-адекватне реформам конструювання кадрового потенціалу фахівців-аналітиків та створення дієвої мережі комунікацій, а також визначення обов'язкових кваліфікаційних вимог до професій аналітика у державному управлінні [1, с. 10].

Зварич І.Т., народний депутат України, доктор політичних наук, заслужений економіст України,

Зварич О.І., здобувач кафедри економічної кібернетики Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Постановка завдання. Реальна практика, у тому числі зарубіжна, показово свідчить, що подальше підвищення ефективності управління етнополітичними процесами, конструктивне вирішення проблем гармонізації міжнаціональних відносин не може обійтися без наукової методології та технології вирішення цих питань. Це передбачає і об'єктивно зумовлює необхідність системних досліджень етнополітичних трансформацій із застосуванням методів моделювання та прогнозування. Окрім того, наявна практика наукового пошуку, вивчення етнополітичних процесів і тенденцій, що базується на методах моделювання та прогнозування, дозволяє окреслити можливі соціально-політичні наслідки реалізації етнонаціональної політики, своєчасно її скоректувати, зокрема шляхом здійснення превентивних заходів, більш виважено підійти до прийняття управлінських рішень.

Потреба у використанні цих методів зумовлена багатофакторними, суперечливими проявами сучасних етнополітичних процесів, складними, постійно змінними взаємозв'язками і взаємовпливами між їх суб'єктами. Старі, традиційні засоби моделювання та прогнозування, засновані на екстраполяції, вже не спроможні екстраполяції, вже не спроможні слугувати побудові реалістичної моделі та визначенню вірогідного сценарію розвитку подій, явищ, процесів, тенденцій. Наукове їх передбачення, застосування новітніх технологій, найефективніших методів запобігання кризам та конфліктам актуалізують їхнє використання і науковому пізнанні, і у практиці політичного управління [2, с. 107].

Результати. Моделювання в етнополітиці, створення на цій основі обґрунтованих прогнозів активізувалось після розпаду СРСР, коли новоутворені національні держави зіткнулись з такими, по суті новими для себе явищами, як етнічні протиріччя і конфлікти. Зокрема, досить складні етнополітичні процеси на Північному Кавказі та Закавказзі, у Придністров'ї мали своїм наслідком багато у чому спричинені етнічними мотивами та чинниками так звані «заморожені конфлікти», які не врегульовуються роками. Україна також не оминула, хоча і не у такій гострій формі, як ці регіони, подібних проблем.

Ще донедавна «завдяки» зусиллям різних політичних сил спостерігалось відродження ідеї федералізму. Прогнозуючи подальше її просування, неважко виявити схожість процесів національного будівництва на сучасному етапі з тією ситуацією, котра характеризувала суспільно-політичне життя України на

початку ХХ століття. Федералістська тенденція тоді була по суті політичною домінантою більшості українських провідників. Сьогодні ж, за нових історичних реалій, вона знову знаходить своїх прихильників, які нерідко ототожнюють її з концепцією регіоналізму. Саме в її реалізації дехто вбачає можливість органічно поєднати різновекторні підходи, зорієнтовані на синтез елементів етатизму і муніципалізму, загальнодержавних та місцевих інтересів [3].

Вивчення етнополітичних процесів і тенденцій за допомогою методів моделювання та прогнозування здебільшого базується на концептуальних підходах до самого аналізу соціально-економічного та суспільно-політичного розвитку країни та її регіонів [4]. Водночас варто вказати на відсутність у наукових працях та енциклопедіях ґрунтовного наукового визначення їх сутності у контексті досліджуваної нами проблеми. Адже інтерпретація особливостей застосування методів прогнозування в етнополітиці фактично відсутня. Все це посилює актуальність дослідження технологій моделювання та прогнозування у цій сфері. При цьому, цілком слушною є позиція тих вітчизняних фахівців, які акцентують увагу на тому, що моделювання етнополітичних процесів має бути тісно пов'язане з аналізом балансу політичних сил в Україні як у національно-регіональному, так і загальнодержавному аспектах [5, с. 479].

Зробимо наголос і на тому, що належне забезпечення аналітичних функцій апаратами органів влади сьогодні вимагає глибокого знання об'єкта, оперативної оцінки ситуації, використання різних методів та прийомів, котрі можуть бути застосовані на практиці. Для сучасної концепції аналізу проблем державного рівня є характерними його багатоетапність та комплексність, що базуються на тісному поєднанні системного і ситуаційного підходів, завдяки чому забезпечується найбільш ефективно вирішення проблем, оскільки при цьому методи аналізу вибираються залежно від конкретних ситуацій [6, с. 273].

У, так би мовити, кінцевому інформаційно-аналітичному продукті, який стосується етнополітичної сфери, доцільно сконцентрувати інформацію наукового та управлінського спрямування. Характерний тип функціональної взаємодії в такій системі: інформаційна аналітика – наука – державне управління. Тобто він, як ми бачимо, визначається специфікою саме аналітики. З наукою її поєднує інформаційний спосіб пізнання і наукового підходу до практичної діяльності. Аналітика дає змогу зробити висновки, отримати нове

знання не дослідно-експериментальним шляхом, а передовсім на основі наукового осмислення та певної інтерпретації наявних теорій, статистичних даних, залучаючи й засоби моделювання дійсності [7, с. 37].

Впродовж багатьох років моделювання етнополітичного розвитку і функціонування системи інформаційно-аналітичної та прогнозної підтримки рішень у цій сфері відбувається за фактичної відсутності належної координації дій, кваліфікованих кадрів аналітиків та прогнозистів. Гостро бракує методичних, технологічних і організаційних напрацювань стосовно модернізації відповідних інформаційних систем. До того ж фахівців з розробки інформаційних технологій для забезпечення діяльності органів державної влади чекає маса невирішених питань. Це підтверджується, для прикладу, і досвідом створення та функціонування інформаційно-аналітичної системи Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим, де свого часу нагромадилось безліч як позитивного, так і негативного емпіричного матеріалу [8, с. 38].

Подібною є ситуація і у Верховній Раді Автономної Республіки Крим, відповідні органи якої також аналізують оперативну інформацію про стан і динаміку розвитку в регіоні соціально-економічних, етнополітичних, міграційних та інших процесів, однак координація цієї діяльності з інформаційно-аналітичними службами Ради Міністрів Автономної Республіки Крим і Представництва Президента України в автономії до недавнього часу була фактично відсутня [9].

Через це з усією очевидністю постає необхідність створення і на цьому рівні відповідної інформаційно-аналітичної системи, котра б уможливила координацію інформаційної підтримки прийняття управлінських рішень у регіонах України. Серед найбільш важливих та принципових аспектів побудови такої системи: створення моделі збирання і обробки інформації, організація інформаційних потоків, досягнення інформаційної взаємодії між усіма учасниками процесу управління.

На наше переконання, система інформаційно-аналітичного забезпечення етнорегіональної політики є сукупністю детермінованих послідовних дій відповідних органів влади. Серед них виокремимо такі:

- створення соціального паспорта регіону, котрий містить дані про соціальну, професійну, національну структуру, демографічну ситуацію;
- розробка політичного паспорта регіону, який враховує конфігурацію

політичних сил;

- вивчення політичних орієнтацій і соціально-економічних установок етнічних спільнот;

- дослідження динаміки зміни соціальної та політичної ситуації в регіоні, визначення факторів напруженості;

- з'ясування взаємовпливу політичного і економічного чинників розвитку регіону.

Сучасні підходи до аналізу проблем етнонаціональної сфери, у тому числі із застосуванням методів моделювання і прогнозування, по-перше, мають виходити насамперед з необхідності рівноправ'я та задоволення специфічних інтересів і потреб усіх етнічних меншин за повного подолання будь-яких привілеїв на національному ґрунті; по-друге, орієнтуватись на виважене, науково обґрунтоване вирішення проблем, що виникають, з урахуванням спільних інтересів усіх етносів, які проживають на території України [10, с. 487]. У цьому контексті виокремимо низку чинників, від яких багато в чому залежить подальший розвиток етнополітичної ситуації у регіонах України:

- соціально-економічні (мобільний потенціал етнічних і національних груп; рівень диференціації доходів та бюджетних витрат; захищеність життєво важливих інтересів суспільства на коротко- та довгострокову перспективу; стан економічних відносин; ефективність макроекономічного регулювання);

- соціологічні (сумісність основних життєвих стандартів етнічних та національних груп з підтримкою фізичних і духовних сил у суспільстві; соціальна дезорієнтація; рівень ризику застосування силового примусу);

- внутріполітичні (сумісність таких стандартів із дієвим захистом громадянських прав і свобод людини; рівень та динаміка політичної діяльності; стан громадського контролю за діями владних структур);

- зовнішньополітичні або міждержавні (баланс сил у регіонах потенційних етноконфліктів; наявність інтересів третіх держав чи їхніх угруповань; ситуаційні чинники).

Специфіка застосування методів моделювання та прогнозування полягає у тому, що вони зорієнтовані передусім на виявлення тенденцій в етнополітичній сфері крізь призму різних типів суспільно-політичної поведінки її суб'єктів, а також на формування відносин між інститутами влади і етнонаціональними спільнотами з урахуванням тих чинників, що ініціюють появу та поетапний розвиток процесів і тенденцій в етнополітиці.

У вітчизняній науковій літературі під моделюванням здебільшого розуміється створення моделей економічного розвитку чи суспільно-політичних процесів. Його різновидами є, зокрема, евристичне моделювання, моделювання гіпотез. Практика засвідчує перспективність застосування у моделюванні методу (теорії) графів [11, с. 121]. Водночас західні дослідники у просторовому моделюванні зазвичай відштовхуються від теорій раціонального вибору. Але ці теорії, як наголошує Л. Нагорна, працюють лише у просторі, який справді є раціональним. Для аналізу етнополітичних процесів в Україні західні підходи навряд чи придатні. На думку цієї вченої, «наш політичний простір надзвичайно розмитий і структурується здебільшого на основі емоційного сприйняття тих чи інших особистостей», «конфліктність створюється переважно за рахунок нав'язуваних суспільній свідомості стереотипів, налаштованих на відчуженість» [12, с. 272].

Зміст етнополітичного моделювання полягає у визначенні основних структурних елементів відповідної моделі, встановленні сутнісних зв'язків між ними. Моделювання етнополітичних процесів означає створення цілісного уявлення про усі чинники, задіяні в етнополітиці, її складові, які визначають ці процеси, механізми, що забезпечують їх подальший розвиток. Моделі етнополітичних процесів, які досліджуються, є системами імовірних тенденцій. При цьому вони виконують зазвичай як демонстраційну, так і прогностичну функції. Спираючись на відповідну модель та її прогностичний потенціал, з'являється можливість ухвалювати більш ефективні управлінські рішення, перевіряючи на моделі їх соціально-політичні наслідки, інтегрувати в єдину систему досить велику кількість даних. Все це дозволяє враховувати багатфакторний характер етнополітичних процесів і тенденцій.

Водночас варто підкреслити, що розробка моделі – це тривалий процес, який включає створення її першого варіанту як на основі аналізу літератури, так і експертних оцінок, тобто усіх знань, накопичених на цей час. Далі йде виявлення чутливих моментів, визначення пріоритетів і корисності того чи іншого виду інформації для верифікації моделі, проведення емпіричного дослідження для її «наповнення» та доробки на основі цих даних і, нарешті, створення другої версії моделі. Все це продовжується до тієї пори, поки не буде побудована адекватна модель, придатна для прогнозування об'єкта, що досліджується. Відтак, моделювання повинно бути тісно пов'язане з технологією наукового дослідження, його організацією і плануванням. Розрив

між ним і практикою емпіричних досліджень є однією з головних причин відсутності жаданого успіху в моделюванні та прогнозуванні суспільно-політичних і етнополітичних процесів. При цьому практика свідчить, що створення моделі дозволяє швидко і точно виявити і недоліки тих чи інших показників [11, с. 9].

Слід зазначити, що моделювання ситуацій, які можуть виникати у відносинах між етнічними спільнотами внаслідок правової, соціальної, економічної або культурної політики органів влади, становить зміст етнополітичного передбачення, котре ґрунтується на вивченні тенденцій етносоціального розвитку, мотивацій та напрямів діяльності основних суб'єктів етнополітичного процесу, особливостей етнічної психології населення, інших чинників. Найбільш поширеним методом етнополітичного передбачення є «прогнозування за аналогією», тобто розробка найбільш вірогідного сценарію розвитку подій шляхом зіставлення нинішньої ситуації зі схожою, що вже була у минулому. При цьому його застосування може підтвердити передбачення лише за умови врахування історичних обставин, коли мали місце ситуації, що порівнюються, впливу певних чинників на поведінку їх суб'єктів [13, с. 449].

Першочерговим завданням є вибір оптимальної тактики вирішення питань, що виникають внаслідок взаємодії та зіткнення інтересів етнічних спільнот і держави. Для України така проблема віддзеркалюється насамперед у своєрідному балансуванні влади між інтересами титульного етносу та найбільшої етнічної громади – російської, інших національних меншин. Від того, у який із способів – мирний чи конфліктний будуть вирішуватись ці проблеми, можна судити й про потенційні можливості чи варіанти тієї або іншої моделі державотворення в Україні [14, с. 86-87].

Історично склалося так, що її етнонаціональна політика тісно пов'язана з геополітикою. Це виявляється передовсім у тому, що вітчизняний етнополітичний процес є, головним чином, нестабільним переходом від по суті колоніально-тоталітарного до посттоталітарного (посткомуністичного) суспільства. Цим відображається незавершеність процесів державотворення і геополітичної структурованості в Європі, частиною якої є Україна. При цьому Л. Шкляр наводить щонайменше чотири можливі моделі розвитку української державності з урахуванням чинників геополітики і етнічності, зазначаючи, що процес конституювання адміністративно-територіального устрою в Україні все ще не завершено [10, с. 693].

На специфічність моделі етнодержавотворення в умовах мажоритарної демократії звертають увагу О. Картунов і О. Маруховська. Серед позитивних її аспектів (практикованих у США, Австралії, Великій Британії) вони відзначають те, що держава може не регламентувати міжнаціональних відносин, але сприяти національному будівництву; допускає асиміляцію, однак дозволяє етнічним групам зберігати свою субкультуру або позбутися її, жити окремо або разом з іншими етносами. У країнах розвиненої демократії першоосновою суспільства є особа, її здібності, досягнення, пріоритетність прав людини над етнічними правами [10, с. 578].

Що стосується методу прогнозування та його функцій в етнополітичній науці, то необхідно зазначити таке. Під методом прогнозування, котрий базується на принципах альтернативності, комплексності, безперервності та верифікації, слід розуміти створення імовірних варіантів розвитку процесів і тенденцій, набуття ними векторної визначеності. Типове і найпростіше його застосування зводиться до того, що знаючи характерні ознаки суб'єктів дослідження, можемо спрогнозувати імовірність виникнення між ними конфліктної ситуації, передбачати, яким буде характер їхніх подальших стосунків. Можна також передбачити, чи зможуть ці відносини змінитися «самі по собі», чи потрібно вжити якихось активних заходів.

До технологій прогнозування етнополітичного розвитку належать методи колективної експертної оцінки, генерації ідей («мозкова атака»), дельфійський метод, побудова сценаріїв, методи екстраполяції та інші. У кожній їх групі існують десятки засобів розробки прогнозів. У контексті нестабільного етнополітичного процесу на перший план об'єктивно виходить створення імітаційних моделей, на що вказує і практика роботи неурядових аналітичних центрів. Як робоча методика при прогнозуванні застосовується також метод аналогії.

Отже, під етнополітичним прогнозуванням слід розуміти процес розробки науково обґрунтованих припущень (гіпотез) про можливі варіанти зміни стану етнополітичного явища, процесу чи об'єкта у майбутньому, альтернативні шляхи та вірогідні строки їх здійснення. При цьому має бути враховано циклічно-хвильовий характер сучасного розвитку етнополітичних тенденцій та процесів [15]. З методологічної точки зору етнополітичне прогнозування повинно бути зорієнтоване на умовне загалом передбачення. Особливого значення за цих обставин набувають як експертні оцінки, так і результати

опитування представників різних етнічних спільнот. Сутнісну його ознаку можна визначити як безпосередню орієнтованість аналітичного інструментарію саме на процеси прийняття та реалізації управлінських рішень з етнополітики. Ефективність застосування методу прогнозування тенденцій у цій сфері значною мірою залежить від знання реальної ситуації, яку визначає характер відносин між різними її суб'єктами, передусім між титульною нацією і національними меншинами.

Сьогодні одним із найчастіше застосовуваних у сучасній політичній науці є сценарний підхід. Його методологія як різновиду власне методу моделювання базується на засадах звичайної схеми будь-якої діяльності: «мета – засіб – результат», а також на відповідних рольових функціях кожного з учасників політичного процесу. Останніми роками такий підхід активно використовується як під час аналізу і прогнозування пов'язаних з етнічними процесами локальних, зокрема регіональних проблем, так і етнополітичних тенденцій, передусім тих, що пов'язані з державотворчими процесами в Україні. Слід підкреслити, що його застосування дозволяє аналізувати не лише стабільні процеси, а й нестабільні ситуації. Саме це робить побудову сценаріїв найадекватнішим методом прогнозування за умов застосування синергетичної парадигми у політичній науці.

Сценарний підхід є надзвичайно цікавим ще й через те, що його функції не вичерпуються лише прогнозуванням явищ та подій. Як вважає Е. Янч, «сценарій не передбачає майбутнє, а формує його варіант» [Цит. за: 16, с. 94], то ж цілком логічним є і висновок О. Литвиненка, що під сценарієм слід розуміти систему передумов та нарис плану, одного з багатьох можливих варіантів перебігу подій. Сценарій, на його думку, належить не до галузі прогнозування, а до галузі політичного планування, його побудова у разі застосування певних методів впливу за наявності відповідних передумов уможливорює охоплення політичної ситуації загалом. Розвитком сценарного підходу є метод синоптичної інтеграції, котрий базується на припущенні складності об'єкта, що досліджується.

Актуальності дослідженню різних тенденцій націєтворення в Україні, яке ґрунтується на використанні методів моделювання та прогнозування, надають також програми і завдання, котрі впливають з реалізації проектів конституційної та адміністративно-територіальної реформ, змін до Закону України про місцеве самоврядування. Спроба здійснити адміністративно-

територіальну реформу у нашій державі у 2005 р. мала негативні політичні наслідки для влади, яка не зуміла переконати громадськість у доцільності її проведення, хоча з наукової точки зору немає сумніву у тому, що така реформа назріла давно. Саме наявність надійного прогнозу, який би дав можливість визначити оптимальні строки її проведення, могла б убезпечити ініціаторів цієї реформи від поразки.

Тільки на реалістичні моделі та прогнози необхідно покладатись і при визначенні ризиків, спричинених негативними проявами етнонаціональних та регіональних чинників. Їх належна обґрунтованість дає змогу успішніше вирішувати такі важливі завдання, як зміцнення регіональної кооперації та консолідації при збереженні своєрідності регіональних особливостей України, здійснювати пошук базових важелів стимулювання доцентрових тенденцій, ефективних шляхів подолання істотних, насамперед економічних диспропорцій у стандартах життя громадян різних регіонів нашої держави.

Застосування методів моделювання та прогнозування надає додаткових можливостей і для більш реалістичної політики влади щодо:

– подальшого розвитку основних етнополітичних процесів чи то у напрямку сепарації та дезінтеграції, чи, навпаки, асиміляції та інтеграції. Можливі й інші прояви етнічної поведінки, такі, наприклад, як ізоляція у рамках власної етнічної культури чи акультурація, іредентизм, добровільна міграція тощо;

– очікуваної суспільно-політичної активності представників різних етнічних груп, громадських організацій, органів самоврядування, створених за етнічною ознакою, зокрема таких, як Меджліс кримськотатарського народу, Координаційна рада громадсько-політичних сил кримських татар, Фольксерат німців в Україні, Форум угорських організацій Закарпаття та інші.

На формування відносин організацій етнонаціональних меншин з державними структурами на тлі тих соціальних і економічних проблем, що не вирішувались у попередні роки (низький рівень конкурентоспроможності вітчизняної економіки, соціальне та майнове розшарування, маргіналізація значної частини населення України тощо) накладається ще й поляризація суспільства на рівні регіонів, зокрема неоднозначне ставлення громадян до реалізації владою стратегій національно-культурного та геополітичного характеру. Результати соціологічних досліджень, які проводились впродовж останніх років, засвідчують досить низьку політичну активність етнічних груп

щодо низки соціально-економічних проблем (котра дещо помітніша серед кримських татарів, росіян, поляків, угорців), проте ніхто з впевненістю не може сказати, що такою вона буде завжди. До того ж прогнозування етнополітичної активності має враховувати, на нашу думку, різні її прояви, залежні від впливу як внутрішніх, так і низки зовнішніх мотивуючих чинників (зокрема, процеси глобалізації та регіоналізації).

Враховуючи те, що ареною етнополітичних рухів в усьому світі є міста, не менш актуальним вбачається застосування методів моделювання та прогнозування при визначенні стимулюючої ролі процесів урбанізації в політизації етнічності (етнічних груп); впливу певних цінностей, настанов, усієї сукупності політичних диспозицій на політичну поведінку етнічних спільнот. Вкрай важливим є також моделювання і прогнозування розходжень між настановами та орієнтовними проявами їхньої суспільно-політичної активності. Не менш перспективним може стати й моделювання та прогнозування можливої зміни двокультурної ідентичності населення міст Сходу та Півдня України, котре переважно орієнтується на російськомовну систему культурних цінностей [17, с. 159].

У статті, спеціально присвяченій прогнозу змін етнічного складу населення нашої країни, Е. Лібанова і О. Позняк, застосовуючи сценарний підхід, подають прогнозні моделі етнічної диференціації міграційних та природних змін її жителів на період до 2016 року. За оптимістичного сценарію число кримських татарів збільшиться до цього часу порівняно з 1999 р. (1999 р. – 100%) на 122,1%; азербайджанців – на 119,1%; вірмен – на 111,2%. При цьому прогнозується деяке зростання інтенсивності виїзду представників етнічних груп, котрі мають, так би мовити, свої держави у Центральній Європі [18]. Отже, за збільшення числа іммігрантів (зростання частки новоприбулих осіб – представників передовсім неєвропейського населення) Україну очікує виникнення нових і загострення вже наявних суспільних проблем («мовного питання», ситуації у сфері міжконфесійних відносин, посилення у суспільстві впливу мусульманського чинника), що, в свою чергу, вказує на необхідність застосування методів моделювання та прогнозування соціальних конфліктів, у тому числі на етнічній і конфесійній, а також і на міжрегіональній основі.

Як на один із дієвих запобіжних заходів щодо конфліктів, М. Пірен вказує на необхідність створення розгалуженої інформаційної мережі етносоціального моніторингу, прогнозування й оцінки етнополітичних та міжетнічних проблем

задля їхнього завчасного попередження [19, с. 74]. Існує також потреба у моделюванні та передбаченні подальшої трансформації усіх існуючих моделей соціально-економічних та політичних перетворень, політики у сфері міжетнічних відносин з метою визначення ймовірних впливів на їх стан трансформаційних процесів. При цьому урегулювання міжетнічних конфліктів можливе передовсім через досягнення стабільного (сталого) розвитку суспільства, за умов подальшого здійснення політичної та економічної реформ, запровадження дійсно ефективно працюючої технології реалізації державної етнонаціональної політики [20, с. 95-97].

Підсумовуючи наведене щодо потенційних і практичних можливостей застосування методів моделювання та прогнозування процесів і тенденцій в етнополітиці, зробимо також наголос на тому, що їх практична значущість помітно підсилюється вкрай важливими завданнями наукового аналітичного забезпечення сталого суспільного розвитку. При цьому визначальною якістю прогнозування тенденцій в етнополітиці є безпосередня орієнтованість аналітичного інструментарію на процеси прийняття та реалізації рішень в етнополітичній сфері. В умовах кардинальної трансформації суспільства невдале моделювання, слабкі прогнози стосовно майбутнього, перспектив розвитку ситуації у цій царині неминуче призведуть до її загострення, грубих прорахунків і помилок у діяльності органів державного управління. При цьому адекватне моделювання та прогнозування можна розглядати одним із головних чинників побудови оптимальної стратегії і тактики державного управління етнополітичною сферою.

Водночас, не абсолютизуючи значення методів моделювання та прогнозування процесів і тенденцій в етнополітиці, а також зважаючи на те, що їх застосування має здійснюватись в рамках міждисциплінарного підходу, позбавленого вузького бачення проблеми, варто зауважити, що наукові дослідження, побудовані на цих методах, доцільно було б здійснювати під кутом зору гуманітарних пріоритетів у розбудові суспільства. Світоглядно-методологічна новизна саме такого підходу – у визнанні багатоваріантності розвитку суспільно-політичних процесів. Отже, осмислювати їх необхідно за

допомогою багатьох, у тому числі й альтернативних, методів і підходів, які використовуються у соціальних та гуманітарних наукових дисциплінах. Вельми ефективним може виявитись також поєднання формалізованих та інтуїтивних методів, доповнення якісної оцінки основних процесів і тенденцій

кількісними показниками. Задля здійснення саме такого підходу методам моделювання та прогнозування повинні бути притаманними технологічна, процедурна гнучкість, здатність до трансформації та видозміни у контексті поставлених аналітичних завдань.

Таким чином, виходячи з проведеного аналізу етнополітичних аспектів застосування методів моделювання і прогнозування, можна зробити такі висновки:

– ці методи є максимально адаптованими і вкрай корисними для застосування передовсім з метою діагностики, коригування та регулювання етнополітичної стратегії і тактики управлінської діяльності;

– ані метод моделювання, ані метод прогнозування поки що не знайшли адекватного використання ні в теорії, ні у практиці етнополітичного дослідження та управлінського підходу до нього;

– сьогодні в Україні по суті відсутня принаймні приблизна модель, розрахована на 10-15 років динаміки і тенденцій розвитку етнонаціональних процесів, котра б враховувала чинники інтенсивної міграції населення та імміграційних потоків, інші етнодемографічні складові етнополітичного характеру, з реаліями яких мусіла б рахуватись державна політика у сфері етнонаціональних відносин.

Висновки. Отже, на сьогодні є все ще відчутним брак методологічної бази комплексного аналізу етнонаціональних процесів, що відбуваються у нашому суспільстві. Так само слід констатувати дефіцит сучасних методів і технологій управління цими процесами, що мають розглядатися як у режимі кризового розвитку, так і функціонування на засадах стабільності. І одним із засобів подолання такого методологічного і, водночас, управлінського дефіциту має стати, на наше переконання, широке залучання методів моделювання та прогнозування до аналізу етнополітичної ситуації в Україні.

Література

1. Куц Ю. О. Етнонаціональні державотворчі процеси в Україні (управлінський аспект): Дис. д-ра наук з держ. упр.: 25.00.01. – Харків, 2005. – 489 с.
2. Українське суспільство: десять років незалежності. Соціологічний моніторинг та коментарі науковців / В. Шульга, М. О. Ворона (ред.). – К.: Ін-т соціології НАН України, 2001. – 662 с.

3. Нація і держава. Теоретико-методологічний та концептуальний аналіз / [за ред. Ю.Римаренка]. – К.; Донецьк: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 1998. – Кн. 1 –1998. – 392 с.
4. Ахременко А. С. Политическое прогнозирование на российском фоне // Вестник Московского университета. – Серия 12: Политические науки. – 1999. – №1. – С.28; Краснов Б. Н. Политическое прогнозирование / Б. Н. Краснов // Социально-политический журнал. – 1994. – №11-12. – С.87; Панарин А. С. Глобальное политическое прогнозирование: учеб. для студ. вузов / Панарин А. С. – М.: Эториал УРСС, 2000. – С. 63.
5. Етнос. Нація. Держава: Україна в контексті світового етнодержавного досвіду: Монографія / за заг ред. Ю. І. Римаренка. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2000. – 516 с.
6. Бакуменко В. Д. Формування державно-управлінських рішень: проблеми теорії, методології, практики / Бакуменко В. Д. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – 328 с.
7. Дегтяр А. О. Організаційне забезпечення інформаційно-аналітичного обслуговування органів державної влади в процесі прийняття і реалізації державно-управлінських рішень / А. О. Дегтяр // Статистика України. – 2003. – №2 (21). – С. 36-39.
8. Токовенко В. В. Оптимізація взаємодії політичного керівництва та державного управління в процесі модернізації політико-адміністративної системи України: дис... д-ра наук. з держ. управління : 09.00.03 / Токовенко Валерія Володимирівна. – К., 2004. – 375 с.
9. Крим в етнополітичному вимірі. – К.: Світогляд. 2005. – С.531-533.
10. Мала енциклопедія етнодержавознавства / [редкол.: Ю.І.Римаренко (відп.ред.) та ін.]– (НАН України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького) – К.: «Генеза»; «Довіра», 1996. – 942 с.
11. Опыт моделирования социальных процессов (вопросы методологии и методики построения моделей). – К.: Наукова думка. – 1989. – 200 с.
12. Нагорна Л. П. Регіональна ідентичність: український контекст / Лариса Панасівна Нагорна. – К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2008. – 405 с.
13. Етнонаціональний розвиток України: Терміни, визначення, персоналії. / [відп. ред. Ю. І. Римаренко, І. Ф. Курас].– К.: Ін-т держави і права АН України, 1993. – 800 с.

14. Куц Ю. О. Етнополітичні державотворчі процеси в Україні: управлінський аспект: Монографія / Куц Ю. О. – Х.: Вид-во ХарРІ УАДУ «Магістр», 2002. – 204 с.
15. Лапкин В. В. Циклы, ритмы, волны: проблемы моделирования политического развития / А. В. Лагутин // Политические исследования. – 2001. – №4. – С. 26; Никитина В. Использование волнового подхода при анализе политических процессов / В. Никитина // Политическая наука: предмет и методологические основания: сб. материалов междунаро. науч. конф. (Харьков, май, 2001 г.) – К.: «Регион-Информ», 2001. – С. 155.
16. Литвиненко О. В. Спеціальні інформаційні операції та пропаганд-дистські кампанії: Монографія / Олександр Валерійович Литвиненко. – К.: ВКФ «Сатсанга», 2000. – 222 с.
17. Етнополітичний розвиток України: досвід, проблеми, перспективи. – К.: Ін-т нац. відносин і політології НАН України, 1997. – 211 с.
18. Позняк О. Прогноз етнічного складу населення України на період до 2016 року / О.Позняк, Е. Лібанова // Розбудова держави. – 2000. – №1-6. – 122-127 с.
19. Пірен М. І. Конфлікти в системі політико-управлінської діяльності: навч. посіб. / Пірен М. І. – К.: Вид-во УАДУ при Президентові України, 2003. – 240 с.
20. Курас І. Ф. Етнополітологія. Перші кроки становлення / Курас І. Ф. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.